

Kunstenaarsduo: Groenewoud/Buij

Een heen-en-weer spel van vondsten

Ze hebben hun atelier aan huis, in een rustige straat vlakbij het centrum van Leeuwarden. Het is al sinds decennia de thuisbasis van kunstenaarsduo Tilly Buij (1957) en Gerard Groenewoud (1958). Hun driedimensionale werk kenmerkt zich door een diversiteit aan stijlen en materialen. De monumentale sculpturen en hun meer intieme installaties bevatten vaak subtiele verwijzingen naar de verborgen structuren in de natuur en het leven als theater. Ze wonen en werken samen en koesteren hun vrijheid en onafhankelijkheid. "We hebben altijd voor ogen gehad om te leven van de kunst en dat is ons tot nu toe gelukt."

Marita de Jong

Toen ze in de jaren tachtig naar de kersverse lerarenopleiding Ubbo Emmius in Leeuwarden gingen, hadden ze het geluk in een talentvolle lichter terecht te komen met geestverwanten als journalist, schrijver Paul Steenhuis en journalist, conservator Wim van Sinderen. Gerard: "Het was een periode van 'doom and gloom' waarin alle perspectief ontbrak, een tijd van forse bezuinigingen en grote werkloosheid. Voor ons betekende dat gek genoeg, dat we ons in alle vrijheid aan de kunst konden wijden omdat we niets te verliezen hadden. Een baan kregen we toch niet. We leefden van een uitkering en konden met weinig toe." Zo ontstond het collectief De Vier Evangelisten (1983-1994), een samenwerkingsverband met Rins Boschma (1962) en Gertjan Slagter (1961), gedreven kunstenaars die het vertikten om met een portfolio langs galeries te leuren om een plek in de kunstwereld te veroveren. Gerard: "In plaats daarvan besloten we het heft in eigen handen te nemen. We noemden ons

Groenewoud/Buij, *Borboros* (2017)

De Vier Evangelisten omdat we 'barrevoets' het woord gingen verkondigen: het evangelie van de schoonheid. Een vaste atelierruimte hadden we niet. Enkel een steekkar met daarop een metalen gereedschapskist en vier zwarte vlaggen die we als totems meedroegen. We maakten kunst op locatie, alles moest ter plekke gebeuren. Die spanning vonden we heerlijk."

Overnachten in een tentje

De kunstenaarsgroep had succes. In W139, een tentoonstellingsruimte aan de Amsterdamse Warmoesstraat, werd in 1989 de eerste expositie gehouden. Ze overnachtten in een tent, die ze in de expositieruimte hadden opgezet, maakten er een installatie, ontwierpen en plakten zelf de affiches en ervoeren het als één groot avontuur. Het kunstenaarscollectief kreeg de wind in de zeilen en exposeerde onder meer in het Stedelijk Museum Amsterdam en op de Documenta in Kassel. Er was zelfs sprake van een expositie in New York maar die ging uiteindelijk niet door. In een artikel in de *Volkskrant* uit 1988 werd lovend over de kunstenaars geschreven: "Sinds vorig jaar zijn ze internationaal bekend, de vier Friezen, die hun artistieke onderneming zo bijbels afficheren. Ze mogen graag, in gesprekken, de hemel bestormen, maar als er kunst gemaakt moet worden zijn ze vooral geïnteresseerd 'in de daad van het maken zelf'. No nonsense."

In diezelfde periode maakten Buij en Groenewoud ook furore met De Koffieband, een succesvolle formatie waarvan de VPRO-televisie opnames maakte en waarmee ze optraden op het North Sea Jazz Festival. Tilly: "We maakten funky dansmuziek met jazzinvloeden. In jazz leer je heel

Tilly Buij en Gerard Groenewoud

goed naar elkaar luisteren en samenspelen, je reageert op elkaar. Daar hebben we veel aan gehad. In De Vier Evangelisten werkten we ook op die manier. Het maken van een installatie was een samenspel waarin ieder zijn taak had. Het moest op het moment gebeuren en na afloop ging alles de container in. Dat had iets meedogenloos, maar daar hadden we totaal geen moeite mee."

Verskillende persoonlijkheden

Terwijl de twee andere Evangelisten kozen voor een bestaan met meer zekerheid, bleven Buij en Groenewoud als kunstenaars actief. Gerard: "Dat ging heel goed en het werk is eigenlijk altijd doorgegaan." Ze floreerden door samen te werken, ondanks het feit dat ze heel verschillende persoonlijkheden zijn. Tilly: "Gerard is meer conceptueel, ik neig naar het expressionisme. In al die jaren hebben we nooit het gevoel gehad dat we een deel van onze persoonlijkheid hebben ingeleverd." Een van de eerste dingen die ze samen deden was in Bolsward tijdens Open Monumentendag. Gerard: "Wethouder Stef de Haas had zijn huis een weekend lang opengesteld. We mochten doen waar we zin in hadden. Er was een soort klompenhok dat gebruikten we als bedstee. In de tuin hebben we een beeld van klimop gemaakt. Het hoefde maar drie dagen goed te blijven, dus dat kon."

Alles begint met de vraag van de opdrachtgever. Daarin speelt soms ook diens karakter mee. Gerard: "Daar kwamen we bij toeval achter. Een particuliere opdrachtgever in het zuiden des lands wilde vier kunstwerken van ons in een gigantische tuin die hij liet aanleggen door een tuinarchitect. Toen hij een feestje gaf waar ook andere kunstenaars waren uitgenodigd, zei een van hen tegen ons: 'Jullie hebben eigenlijk een soort portret van jullie opdrachtgever gemaakt.' Dat hadden wij ons totaal niet gerealiseerd." Tilly licht de werkwijze toe: "We reageren op een plek, een sfeer, een ruimte en geven antwoord. Onze voorwaarde is wel dat dat antwoord prikkelend moet zijn. Het is een heen-en-weer spel van vondsten en net als in de muziek, kom je op een gegeven moment weer naar elkaar toe." Gerard: "Soms bedenkt je iets en dan merk je dat het bij de ander een beetje doodvalt. Het komt voor dat hetzelfde idee, een paar rondes later, toch in gewijzigde vorm weer opduikt." Die zoektocht is moeilijk en intensief, zo stelt Gerard, maar ook inspirerend. Een enkele keer geven ze een opdracht terug. Gerard: "Dan is de ruimte gewoon te mooi en heeft die geen toevoegingen nodig. Dan kunnen wij het niet over ons hart verkrijgen om daar nog eens met onze kunst over heen te willen."

Nieuwe technieken

Dankzij een meedenkende ambtenaar van de gemeente Leeuwarden hebben Buij en Groenewoud de plek kunnen verwerven waar ze nu al meer dan dertig jaar wonen. Tilly: "De gemeente wilde destijds vastgoed afstoten en bood ons het compleet verwaarloosde pand te koop aan. Ik hoor de

man nog zeggen: 'een likje verf doet wonderen, mevrouwetje.'" Tilly had een paar slapeloze nachten omdat ze zich afvroeg of het financieel niet te hoog gegrepen was, maar ze besloten er samen voor te gaan. Gerard: "We hebben alles zelf opgeknapt, zijn inmiddels al decennia bezig. Met selen, tegelen, we leren voortdurend nieuwe technieken. Het grappige is dat we die weer gebruiken in de kunstwerken die we maken." Ook nu nog zijn ze praktisch iedere dag in hun huis bezig. Tilly: "Opstaan en meteen werkkleding aan. Dat heb ik van huis uit meegekregen, hard werken. Ik vind die lichamelijke arbeid heerlijk. Er is altijd wat te doen. Als we niet met opdrachten bezig zijn, werken we aan ons huis - ons grootste project."

Autonome individuen

Want die opdrachten blijven nog steeds komen. Zo plaatsten ze verleden jaar voor de expositie *Voorlopers* in de tuin van paleis Soestdijk een paviljoen/aquatheek van meer dan 1.800 flessen ongefilterd oppervlaktewater, kregen ze in 2021 van de Stichting Friesland 40-45 de opdracht een glas-in-loodraam te maken voor de Blokhuispoort in Leeuwarden en legden ze in 2017 voor de WaterCampus, ook in Leeuwarden, een Eetbare Watertuin aan en een jaar later een Waterbar, een kasachtig paviljoen in de vorm van een watermolecuul.

Tilly: "We willen onszelf blijven verrassen en ontwikkelen. De laatste tijd zijn we grotere objecten gaan maken en spelen thema's als natuur en klimaat een belangrijke rol." Gerard vult aan: "Soms kom je via specifieke opdrachten in een interessant gebied terecht. Die informatie vindt zijn weerslag in ons werk. Onze integriteit als kunstenaar staat daarbij altijd voorop. Daarnaast zijn onafhankelijkheid en vrijheid voor ons van levensbelang. In betrekkelijke anonimiteit heel goede dingen maken. We hebben ieder onze eigen ruimte, vormen geen maatschap en zijn niet getrouwd. We zijn autonome individuen gebleven en dat hopen we zo te houden."

Groenewoud / Buij, *Utopia* (2000)

